

КОДЕКСИ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Кодекси (від латинського «codex» - книга) є різновидом кодифікаційних актів, які є результатом кодифікації законодавства України. В системі законодавства України існує велике різноманіття нормативно-правових актів різної юридичної сили, які відносяться до певних галузей, підгалузей, правових інститутів тощо, кодекси (кодифікаційні закони) в цій системі є ядром, складають основу системи законодавства України. Щодо самого поняття «система законодавства України» немає єдності думок науковців і його визначають по-різному. Так, автори довідника «Юридична термінологія» під системою законодавства розуміють «сукупність упорядкованих певним чином нормативно-правових актів держави» [1, с. 156]. На думку інших науковців, «поняття “система законодавства” може бути визначене як форма існування права, спосіб надання юридичного значення нормам права, засіб їх організації та об'єднання у конкретні статті, нормативні приписи, нормативно-правові акти, інститути і галузі законодавства» [2, с. 267]. Науковці вказують на нерозривний зв'язок системи законодавства і системи права, розкривають їх співвідношення. За твердженням П. Рабіновича, система законодавства, її основні параметри зумовлюються значною мірою системою права. Тому й удосконалення системи законодавства має своєю передумовою пізнання і використання специфічних системно-структурних закономірностей права [3, с. 79]. На думку авторів підручника «Теорія держави і права», «на відміну від системи права, яка характеризує передусім зміст права, система законодавства відображає специфіку зовнішнього прояву (об'єктивації) норм права. Тобто ці дві юридичні категорії характеризують сутність одного явища – права, і співвідносяться між собою як форма і зміст... Система права є первинною стосовно системи законодавства, оскільки остання виникає на її основі» [4, с. 397, 399]. Система законодавства постійно змінюється, модифікується, вдосконалюється і розвивається відповідно до потреб розвитку суспільства і держави, забезпечення прав і свобод людини. Значний вплив на розвиток системи законодавства справляє його систематизація, особливою формою якої є кодифікація (від латинських слів “codex” і “facio” - створення зведеного закону), яка є також формою правотворчості.

Кодифікація законодавства України є основною, найважливішою формою його систематизації, її необхідність обумовлена цілим рядом факторів, зокрема, існуванням низки нормативних актів, що діють ще з часів Радянського Союзу і потребою їх заміни, забезпечивши при цьому відповідність нових актів законодавства сучасним умовам життєдіяльності суспільства і держави, а також необхідність комплексного врегулювання основних сфер життєдіяльності суспільства та приведення чинного законодавства України у відповідність до стандартів міжнародного права, його гармонізації та адаптації до законодавства Європейського Союзу. Кодифікація завжди носить офіційний характер і здійснюється виключно державними органами, вона пов'язана з глибокою і всебічною переробкою чинного законодавства та внесенням до нього суттєвих змін, забезпечує внутрішню погодженість, цілісність, системність і повноту правового регулювання відповідних відносин. Кодифікація свідчить про високий рівень правотворчості, а наявність великої кількості кодифікаційних актів - про досконалість системи нормативно-правових актів і законодавства у державі. В юридичній літературі і в практиці виділяють декілька видів кодифікації – загальну, галузеву і спеціальну (комплексну). Результатом кодифікації, як було сказано вище, є прийняття кодифікаційних актів, що спрямоване на посилення в законодавстві елементу стійкості та формування стабільної нормативно-правової бази. Найбільш важливими кодифікаційними актами є кодекси (кодифікаційні закони), норми яких складають в своїй сукупності галузі права чи правові інститути та спрямовані на детальне, всебічне, повне правове регулювання відповідних груп суспільних відносин.

Кодекс (кодифікаційний закон) є оптимальним варіантом узагальнення і систематизації законодавства за певним напрямом, дієвим засобом ліквідації множинності актів з одного і того ж питання. На сучасному етапі кодекс є головною, найважливішою формою кодифікаційного акта, якому притаманні всі ознаки закону, які визначають юридичну природу закону і забезпечують його верховенство в системі нормативно-правових актів у державі. Процес підвищення ролі закону в кодифікаційній діяльності має стійку тенденцію до подальшого поглиблення і розширення. Кодекс, як і будь-який закон, приймається органом законодавчої влади – парламентом, має вищу юридичну силу, є основою системи законодавства України, регулює найважливіші суспільні відносини і приймається з дотриманням спеціальної процедури. Положення кодексу мають широку сферу застосування в рамках галузі права, оскільки об'єднують норми всіх її основних інститутів. Кодекс слугує узагальнюючою базою для законів та інших нормативних актів у відповідній галузі права. Структура кодексу досить складна і має свої особливості. Структура більшості кодексів будується за пандектною системою, що містить дві основні частини: Загальну і Особливу. У Загальній частині знаходять своє закріплення ті правила, які поширюються на всі чи ряд правових інститутів і правових норм Особливої частини цього ж кодексу. Особлива частина об'єднує конкретні правові інститути, що містяться в кодексі, тут закріплені правові інститути і правові норми, які регулюють визначені суспільні відносини.

На сьогоднішній день в Україні кодекс набуває дедалі більшої популярності як форма кодифікаційного акту. На даний час в системі законодавства України діє 22 кодекси, зокрема:

- Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х;
- Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI;
- Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI;
- Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI;
- Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI
- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III;
- Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI;
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV;
- Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV;
- Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV;
- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI;
- Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII;
- Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 № 5464-Х;
- Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV;
- Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII;
- Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III;
- Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III;
- Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-XII;
- Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР;
- Кодекс України про надра від 27.07.1994 № 132/94-ВР;
- Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV [5].

Як бачимо, серед кодексів, які чинні на сьогодні, три кодекси, а саме Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс законів про працю і Житловий кодекс – це нормативно-правові акти, прийняті ще за часів Радянського Союзу, що не можна вважати допустимим з позиції відповідності цих правових актів реаліям сьогодення, суспільним відносинам, які існують в демократичній, соціальній, правовій державі, якою себе проголосила Україна, це свідчить також про недостатні зусилля держави щодо кодифікаційної діяльності, кодифікації законодавства України, і це слід негайно виправляти. На думку юристів-науковців і практиків, дуже актуальним є прийняття і інших кодексів України – Виборчого кодексу, Медичного кодексу, Освітнього кодексу, Соціального кодексу тощо, що потребує пришвидшення кодифікаційних робіт з боку держави.

Завершуючи, можна навести думку провідних науковців-теоретиків держави і права, з якою ми повністю погоджуємось, що «генеральною лінією вдосконалення українського законодавства у майбутньому слід було б обрати курс на поступове здійснення його загальної кодифікації. Для цього слід створити кодифікаційні блоки, які б не тільки відповідали завданням чинного упорядкування законодавства, а й були б розраховані на включення у майбутній кодифікаційний збірник. Чинні акти доцільно складати так, щоб їх, по можливості, не поділяючи на частини, можна було включати у більш великі кодифікаційні підрозділи – в кодекси, єдині томи зводу» [4, с. 415].

Список використаних джерел:

1. Головченко В.В., Ковальський В.С. Юридична термінологія: Довідник. К.: Юрінком Інтер, 1998. 224 с.
2. Загальна теорія держави і права. / За ред. М.В. Цвіка та ін. Харків: Право, 2002. 432 с.
3. Рабінович П. Система права – об'єктивна основа систематизації законодавства (гносеологічний аспект). / Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К., 1999. С. 78– 80.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенка. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
5. Кодекси України. URL: http://kodeksy.com.ua/kodeksi_ukraini.htm

Науковий керівник д.ю.н., професор Комзюк В.Т.

І. Р. Литвин

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РОЗМЕЖУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА (СТ. 296 ККУ) ВІД ДРІБНОГО ХУЛІГАНСТВА (СТ. 173 КУпАП): ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Хуліганські діяння, в залежності від способу, яким вчинюються, можуть бути як злочином, так і проступком. Законодавець виділяє хуліганство (злочин) та дрібне хуліганство (адміністративне правопорушення). Тож, постає питання, за якими критеріями відмежовується хуліганство (ст. 296 Кримінального кодексу України, далі – ККУ) [1] від дрібного хуліганства (ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі – КУпАП) [2].

Питання кваліфікації вищезазначених правопорушень, їх розмежування досліджували такі вчені-правознавці, як Ю. П. Битяк, І. М. Даньшин, В. В. Кузнецов, Л. О. Кузнецова, А. А. Манжула, В. В. Налуцишин, С. С. Яценко та інші. Проте перелік критеріїв та ознак, за якими слід відрізняти адміністративно-каране хуліганське діяння від злочинного, досі не сформований, що тільки підвищує актуальність даного питання.

Отже, мета цієї публікації полягає у встановленні специфічних розмежувальних ознак дрібного і злочинного хуліганства у перспективному законодавчих змін.

Відповідно до чинного українського законодавства хуліганство (ст. 296 ККУ) – це грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом [1]. Дрібним хуліганством (ст. 173 КУпАП) є лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян [2].

У Постанові Пленуму Верховного Суду № 10 від 22. 12. 2006 року «Про судову практику у справах про хуліганство» (далі – ППВСУ) зазначено, що при вирішенні питання про відмежування кримінально-караного хуліганства від дрібного слід виходити з того, що злочинні дії завжди супроводжуються особливою зухвалістю або винятковим цинізмом [3].

Як роз'яснює ППВСУ, за ознакою особливої зухвалості хуліганством може бути визнано таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знущанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, зривом масового заходу, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту